

Морал у ВО

Свет се мења великом брзином, а корак с променама је неопходно држати. На том путу највећу помоћ треба тражити у међународној сарадњи, а позитивна искуства са свих меридијана морају се применити и на војску и на државу. Војна етика и проблематика коју она носи са собом једна је од многобројних нити које спајају војске свих земаља. Потрага за формулом којом се добија савршен војник још није готова, а бруталност, која се аргументи приписује војсци, и морална начела која су кроз историју уткана у сваки народ у савременом војнику, и даље траже баланс. Бити хуман и праведан, а у исто време ратоборан и одлучан, није лако. Идеал је негде између. Али где?

Београд је недавно био домаћин Пете међународне конференције о моралу војске и војном вођству у организацији Међународног удружења војних етичара у Европи (Euro-ISME). Водећи војни и цивилни стручњаци из 22 земље преко предавања и радионица размењивали су знања и искуства са колегама из света. Покушавајући да нађу одговоре на кључна питања овогодишњег скупа – „Етика у војном вођству“ и „Трајни и савремени изазови за војне вође“, еминентни научници из те области износили су и добра и лоша искуства својих земаља.

Током конференције на различите теме могли су се чути потпуно другачији теоријски, филозофски и религијски приступи, а различита искустава официра и експерата показују колико је проблематика војне етике, морала војске и рата широка и противречна. То је доказ да се свет мења великом брзином, а да је корак с променама неоп-

ТРАЈНИ И САВРЕМЕНИ ИЗАЗОВИ ЗА ВОЈНЕ ЛИДЕРЕ

рукама ЈНИКА

САВЛАДАТИ СТРАХ ОД НЕПОЗНАТОГ

– Слаби и несигурни затварају се у своје ограде, а ми треба да прихватимо изазове новог и непознатог, увек остајући своји. Махатма Ганди дивно и мудро је рекао: „Не желим да моја кућа буде опасана зидовима са свих страна, нити да прозори буду зазидани. Желим да културе свих земаља дувају око моје куће што је могуће слободније. Али одбијам да ме иједна од њих одува“. Време које је пред нама тражи смислену акцију, много рада и одлучне кораке наде. Међутим, треба имати на уму да Србија није Индија, нити српски народ има бројност народа Индије. Зато наше ограде морају бити веће, а чување културног идентитета брижњије и пажљивије – истиче пуковник Кајтез, објашњавајући да за нас постоји опасност да се под ударима беспштедне глобализације света претворимо у људе без имена и националне културе, у просту и безличну масу појединаца.

ходно држати. На том путу највећу помоћ треба тражити у међународној сарадњи, а позитивна искуства са свих меридијана морају се применити и на војску и на државу. Војна етика и проблематика коју она носи са собом једна је од многобројних нити које спајају војске свих земаља. Потрага за формулом којом се добија савршен војник још није готова, а бруталност, која се а priori приписује војсци, и морална начела која су кроз историју уткана у сваки народ у савременом војнику, и даље траже баланс. Бити хуман и праведан, а у исто време ратоборан и одлучан, није лако. Идеал је негде између. Али где?

Глобализација – свет без граница

Према речима начелника Катедре друштвених наука на Војној академији и једног од организатора овогодишњег скупа пуковника др Илије Кајтеза, свет се тренутно налази у дубоким променама, а од државе и војске очекује се да се тим променама прилагоде.

– Уколико глобалне промене не уважавамо нестаћемо попут оних врста које нису имале снаге, моћи, визије и стваралачке адаптације. Свет је такав какав јесте, ни бољи ни гори од стварности. Овде је пресудан наш однос према том свету, времену и изазовима у којима живимо. Тај однос не може и не сме бити пасиван и контемплативан већ проактиван и стваралачки. У том сложеном и конфликтном свету морамо наћи неко место за нашу националну, војну и културну главу – каже пуковник Кајтез, напомињући да је први пут тако велики број учесника дошао у овај део Европе, што је јасан показатељ да свет Србију сматра погодним тлом за сурет различитих, често по неким питањима и супротстављених страна.

Глобализација је збивање које обухвата све друштвене процесе и односе који имају планетарни карактер, која најснажније одређује дух данашњице и која све више преобликује природу државе и међународног поретка. Та промена, додуше, није само добровољна, већ неретко посредством сукоба, разарања и ратова драматична и крвава. Пуковник Кајтез упозорава да због сложених разлога глобализација, нажалост, обликује расцепљен, противречан свет. Губитници глобализације сматрају да свет није праведан и да планетарни економско-политички и војностратегијски процеси богате чине богатијим, а сиромашни остају на свим маргинама живота и садашњег света. Он, ипак, истиче да суштина проблема нашег односа према глобализацији није у искључивом опредељењу за једну од супротстављених струја, јер савремени облик глобализације, за разлику од свих претходних, управо због огромне међузависности појединачних друштава, има шансу да се релативно стабилизује на историјски дужи период, без обзира на све неправде које према неразвијеном делу света са собом носи.

– Официр мора одлично познавати и истински живети своје национално памћење, писмо, традицију, културу, историју, обичаје, политички систем, вештине комуникације и преговарања, не да би био заробљеник прошлости, напротив, да би сва врата у будућности знао отворити. Поштовање традиције јесте негововање свега што је најживотворније и племенито у једној заједници и колективном памћењу, јер одрећи се тог вековног бисера значило би

остати без личног имена и свог истинског духовног места у заједници других народа – каже пуковник Кајтез и додаје да је непоштовање туђег идентитета, културне разноликости и богатства наслеђа највећа замка за сваког човека у свету глобализације и интеграције.

„Војне корачнице”

Највеће заслуге што је конференција после Француске, Велике Британије, Холандије и Немачке одржана у Србији пуковнику др Срећку Кузмановићу. Као члан Euro-ISME и њеног управног одбора, он је лобирао да Београд буде домаћин скупа који је окупио не само етичаре из Европе, већ из читавог света.

– Сматрам да је улога Euro-ISME изузетно значајна не само у региону и Европи већ и у свету. О томе најбоље говори усвојени Стратегијски план развоја Euro-ISME за период 2015–2020. године, према коме се ангажовање проширује далеко ван европских граница и то на азијско-пацифички регион и на Африку. Квалитет рада препознала је и Леополд Мајер фондација која је ове године повећала финансијска издвајања за Euro-ISME организацију – наводи потпуковник Кузмановић и напомиње да Euro-ISME има развијену сарадња са многим престижним цивилним институцијама.

Потпуковник Кузмановић истиче да је одржана конференција само један од пројеката на коме етичари у систему одбране ове године раде. До сада је завршен пројекат „Војне корачнице”, који је урађен у сарадњи с музичком школом „Мокрањац”, Београдском филхармонијом и Радио Београдом, а који обухвата војничке родољубиве песме, које ће припадници Војске Србије певати у свим пригодним приликама када се јединице крећу маршевским кораком.

– У завршној фази је реализација пројекта “Вредновање морала војске”, који је Управа за људске ресурсе Генералштаба радила с Војном академијом, Институтом за стратeгијска истраживања Министарства одбране и ЦКИСИП/Ј-6, који је по нашем захтеву урадио програмски пакет који омогућава да се на савремен и објективан начин вреднује морал – наводи он и додаје да су овогодишњи пројекти доказ да се велике ствари могу урадити једино синергијом компетентних лица из Војске Србије и Министарства одбране. Такође, напомиње да је за ову годину планирано покретање Курса за развијање морала војске за припаднике Војске Србије, на коме ће поред реномираних домаћих етичара предавати и неки од учесника конференције. Он подсећа да је доктрина Војске Србије јасно прецизирано да је морална компонента једна од четири најзначајније компоненте војне моћи.

Стратешки војник

Иако се у систему одбране наше земље тек последњих шест година изучава Војна етика као предмет, учење о моралу и моралним нормама био је увек саставни део васпитања војника. Војни етос постоји једнако дуго колико и професија војника. Добијањем садашњег облика предмет Војна етика постаје систематичан и препознатљив и ван граница наше земље.

Према речима др Борислава Гроздића, пуковника у пензији, преузимањем овогодишње организације Конфе-

ренције војних етичара побунио се део наше јавности постављајући питање имамо ли ми, гледајући не тако далеко у прошлост, шта да научимо од западних земаља када је реч о моралу не само у рату, већ и у миру.

– Када је реч о дефинисању циљева етичког образовања, дефинисања програма и раду на лидерским способностима својих припадника, многе земље су далеко испред нас. Ипак, за нас је најважније да се потврдило да идемо правим путем и да повлачимо паметне потезе – каже др Гроздић и као пример истиче предавање колеге из британске војске који говори о проблемима с којима се трупе те земље сусрећу на Блиском истоку. Он наводи да је Британац, када су га питали шта уопште трупе његове земље раде тамо, одговорио да то питање не треба постављати њему, јер он не доноси политичке одлуке. Нагласио је да они размишљају само о свом делу посла, односно како трупе треба тамо да се понашају, а не испитују одлуке које нису у њиховој надлежности. Доктор Гроздић напомиње да, иако британска војска има јасно дефинисане моралне вредности, њен проблем представља, заправо, слој људи који регрутују и њихово васпитање. Наиме, у Великој Британији највећи број оних који се одлучују за војнички позив у том послу тражи бег из сиромаштва. У таквим случајевима неретко је реч о људима чије моралне норме нису постављене на „здравим темељима”, па је њихово понашање у кризним ситуацијама готово непредвидиво.

– Шта се, заправо, „крије” у борбеним редовима нико са сигурношћу не зна. Можда ће тај човек, уколико му се за то укаже прилика, побити заробљенике или цивиле. Тиме се доводи читава мисија у питање. То је феномен стратешког војника, јер мисија може пропасти због једног човека који почини злочин – наводи Гроздић и појашњава да је таквом приступу „кумовала” глобализација, јер се сада све зна готово истог тренутка, а ратови се више не дешавају тамо негде, већ ту, у непосредној близини.

Трајне и променљиве вредности

– У систему вредности сваког ко је обукао униформу оданост представља темељ на који се све остале вредности надограђују. Питање је коме – друштвеном систему, власти, националним интересима, Богу, цркви, политичкој партији, претпостављеном, потчињеном? Једно је сигурно. У очима војника, нарочито официра, оданост је слојевита. Нема сумње да војник треба да буде одан власти. Само се доводи у питање постоје ли границе те оданости и може ли и када војник да откаже послушност. Осим оданости, као ванвременске вредности издвајају се храброст, дисциплинованост, човечност и уважавање личности – сматра др Гроздић и напомиње да је официр ЈНА по завршетку Војне академије могао да држи наставу из идеолошко-политичког образовања. Он напомиње да је та настава, иако политички обојена, имала етички садржај и промовисала вредности које су се тада сматрале највишим.

– У ЈНА се братство и јединство сматрало једном од највиших моралних вредности. Српски народ данас мора да се ослободи југословенске идеологије, а већи део

Снимио И. САМИНГЕР

ГЛОБАЛНА САРАДЊА

Међународно удружење војних етичара у Европи (Euro-ISME) прва је међународна европска организација научника, академских професора и војних учесника који заједно сарађују у области војне етике. Сваке године проширује се број земаља и учесника. Овогодишња, пета по реду конференција окупила је 73 учесника из Аустралије, Аустрије, Белгије, Бразила, Грчке, Естоније, Израела, Канаде, Кине, Колумбије, Мађарске, Норвешке, Немачке, Румуније, Руске Федерације, Сједињених Америчких Држава, Уједињеног Краљевства, Холандије, Чешке и Швајцарске.

кадра из тих времена, који је и данас у систему, није у потпуности раскинуо с ондашњим схватањима, већ те норме преноси и на млађе генерације – истиче пензионисани пуковник, напомињући да се данас у нашем кодексу части на првом месту налази верност отаџбини. Он истиче да се у кодексима многих западноевропских земаља, код којих је примарни циљ заштита интереса сопствене земље било где у свету, као основно начело истиче професионална посвећеност.

Када је реч о лидерима и њиховим способностима, др Гроздић каже да нема места за компромисе. Сваки старешина мора бити пре свега стручан, јер без тога његов ауторитет пада у „воду“. Осим тога, мора бити физички спреман, храбар и да поштује потчињене. Ипак, оно мало што прави разлику између правог лидера и свих осталих, сматра Гроздић, јесте љубав према потчињенима. Сличне ставове на конференцији изнео је и начелник Центра за Војну етику на Сен Сиру др Хенри Худ.

– Као војни лидер ви имате власт над неким. И не само то. Имате и обавезу и дужност према њему. А ако имате обавезу да бринете о њему, то значи да га волите. То се најбоље види у најтежим тренуцима – у рату. Зашто старешина тешко подноси да изгуби војника и обратно? Зато што се међу њима ствара веза која превазилази поштовање, која подразумева и љубав – наводи Гроздић, напомињући да је вођство морални феномен јер се темељи првенствено на поверењу, а не само на моћи која произилази из чина.

Од прошле године Војна етика је обавезан предмет у четвртој години Војне академије, док је ранијих година био изборни. Младићи и девојке који се реше да завршавањем Школе резервних официра стану у „зелени строј“, основе морала слушају 15 часова током шест месеци обуке. А онда затишје. Ниједан виши ниво школовања (ОКШК, КШУ, ГШУ, ВСБО), чији је задатак стварање и профилисање будућих руководилаца, нема ниједно предавање из те области. А етика је једнако важна и разводнику и заставнику и потпоручнику и мајору и генералу. Она представља нит која прави разлику између обичног убице и војника. Облачењем униформе и стављањем пушке у руке војника дајете му моћ да одлучује ко ће живети, а ко не. Етиком му усађујете вредности које ће му дати неопходну мудрост када и на кога да потегне оружје. ■

РУКОВОЂЕЊЕ ПРИМЕРОМ

– Етика у војној команди треба да буде примерна и да успоставља стандарде и обликује понашање сваког војника. Пружањем доброг примера надређени показује да су високи етички захтеви остварива категорија. Поступци говоре више од речи, па је руковођење примером најмоћнији начин образовања – рекао је председник Euro-ISME генерал Беноит Ројал, отварајући конференцију у Београду. Официр с тридесетпетогодишњим искуством додао је да се млади војници и старешине највише угледају управо на старешине које срећу током обуке и каријере. Генерал Ројал истиче да се образац командовања и понашања који је усвојен у миру примењује и у рату.

Мирјана КРСТОВИЋ